

Kriminal bijelih ovrtanika s osvrtom na kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti

Stipanec, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:279271>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Ivana Stipanec

**KRIMINAL BIJELIH OVRATNIKA S OSVRTOM NA KAZNENO
DJELO ZLOUPORABE POLOŽAJA I OVLAŠTI**

ZAVRŠNI RAD

doc. dr. sc. Reana Bezić

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojmovno određenje	2
2.1. <i>Razvoj pojma kriminala bijelih ovratnika kroz povijest</i>	2
2.2. <i>Problem definiranja kriminala bijelih ovratnika</i>	3
2.3. <i>Kategorizacija kaznenih djela kriminala bijelih ovratnika</i>	5
3. Fenomenologija kriminala bijelih ovratnika	8
4. Kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti	14
5. Tamna brojka kriminala bijelih ovratnika	21
6. Zaključak	22
Literatura	23
Popis tablica	27
Popis grafikona	27

Kriminal bijelih ovratnika s osvrtom na kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti

Sažetak: Razvijanjem gospodarstva u nekoj državi, povećavaju se i izgledi da će se u tom aspektu počinjavati više kaznenih djela. Kriminal bijelih ovratnika fenomen je koji se javlja u 20. stoljeću, a interes za njega postepeno raste kroz godine. Iako se pojavio velik broj radova koji se bavi navedenom temom, njegova definiranost kao i podjele još uvijek su kompleksne. U svakoj državi će definiranje kaznenih djela kriminala bijelih ovratnika ovisiti o zakonodavcu, što otežava njegovo stvarno praćenje i uspoređivanje. Kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti jedno je od koruptivnih kaznenih djela protiv službene dužnosti te je posljednjih godina bilo među najbrojnijim prijavljenim kaznenim djelima gospodarskog kriminala u Hrvatskoj. Ovo kazneno djelo prema svojim obilježjima uvelike odgovara većini definicija kriminala bijelih ovratnika, stoga je na njega napravljen poseban osvrt. Glavni cilj ovog rada je približiti i bolje objasniti pojam kriminala bijelih ovratnika, kaznena djela koja mu pripadaju te problem tamne brojke koji se veže uz ovu vrstu kriminala. Osviještenost o ovoj problematici kod javnosti raste, ali se ljudi uglavnom suzdržavaju od uplitanja u same prijave. Uspješnoj borbi protiv kriminala bijelih ovratnika pomoći će bolje razumijevanje samog pojma i njegova utjecaja na društvo, što se kroz ovaj rad nastoji predstaviti.

Ključne riječi: kriminal bijelih ovratnika, kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti, gospodarski kriminal, tamna brojka, fenomenologija

White collar crime with reference to the criminal offense of abuse of position and authority

Abstract: With the development of the economy in a country, the chances that more crimes in that aspect will be committed, also increase. White-collar crime is a phenomenon that emerged in the 20th century and interest in it has gradually grown over the years. Although, a large number of papers dealing with the mentioned topic have appeared, its definition and classification are still complex. In each country, the definition of white-collar crime offenses will be up to the legislature, making it difficult to actually track and compare it. The criminal offence of abuse of position and authority is one of the corrupt criminal offenses against official duties, and in recent years it was among the most numerous reported criminal offences of economic crime in Croatia. This crime, according to its characteristics, largely corresponds to most definitions of white-collar crime, therefore, a special review was made on it. The main goal of this work is to bring closer and explain better the concept of white-collar crime, the crimes that belong to it, and the problem of the dark figure associated with this type of crime. Public awareness of this issue is growing, but people generally refrain from interfering with the reports themselves. The successful fight against white-collar crime will be helped by a better understanding of the term itself and its impact on society, which this paper tries to present.

Key words: white-collar crime, criminal offence abuse of position and authority, economic crime, dark figure, phenomenology

Izjava o izvornosti

Ja, Ivana Stipanec pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Ivana Stipanec

Datum: 18.8.2023.

1. Uvod

Svako društvo suočava se s delinkventnim i socijalno neprihvatljivim ponašanjem. Kako bi se takva ponašanja bolje razumjela, a zatim i prevenirala, koristi se kriminologija, zajedno sa svojim metodama. Kriminologija je empirijska znanost koja se bavi istraživanjem kažnjivih ponašanja, njihovih uzroka te pojava oblika (Derenčinović i Getoš, 2008). Drugi autori kao predmet kriminologije navode delikte koji predstavljaju ljudsko ponašanje koje je, neovisno o tome je li pokriveno kaznenim zakonom, suprotno od izgrađenih društvenih normi. Određeno ponašanje dobiva karakter zločina ovisno o društvenoj reakciji na koju počinitelj nailazi (Singer i sur., 2002). Pod pojmom kriminala razumijevamo ukupnost svih kaznenih djela počinjenih na određenom prostoru kroz određeno razdoblje (Derenčinović i Getoš, 2008). Iako se kriminologija kao znanost razvila tek osamdesetih godina 19. stoljeća, predmet njenog izučavanja star je koliko i ljudsko društvo. Devijantna, antisocijalna ponašanja, zločini i delikti, kako god ih odlučili imenovati, događali su se i prije nego im se empirijski pristupilo. Kroz izučavanje fenomenologije i etiologije kažnjivih ponašanja, takva su se ponašanja, prvenstveno, povezivala s nižim društvenim slojem, osobama slabijeg socioekonomskog statusa. Edwin H. Sutherland bio je jedan od prvih kriminologa koji je pristupio kriminalu iz drugačije perspektive te se fokusirao na kaznena djela počinjena od strane osoba s uglednim i respektabilnim društvenim statusom. Ta djela podveo je pod jedinstven naziv, kriminal bijelih ovratnika. Suprotno svemu što je do sada navedeno, počinitelji kaznenih djela koja su obuhvaćena kriminalom bijelih ovratnika ne iskazuju antisocijalna ponašanja te se u većini slučajeva ne služe nasiljem (Stanković, 2017). U nastavku ovog rada bit će objašnjen razvoj i nastanak pojma kriminala bijelih ovratnika, problematika definiranja te njegovi pojavnici oblici. Fenomenološki će se obraditi kretanje i rasprostranjenost u Republici Hrvatskoj uz poseban osvrt na kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti kao jedno od najčešće počinjenih kaznenih djela kriminala bijelih ovratnika. Uz kriminal bijelih ovratnika veže se i problem visoke tamne brojke koja dodatno sprječava njegovo shvaćanje, praćenje, kao i nastojanje smanjivanja stope kretanja. Ova vrsta kriminala sve je više u porastu, stoga je važno uložiti napore u njena dodatna istraživanja.

2. Pojmovno određenje

2.1. Razvoj pojma kriminala bijelih ovratnika kroz povijest

Bijeli ovratnik kao pojam javlja se u engleskom jeziku pri podjeli radnika. *Blue collars*, odnosno plavi ovratnici odnose se na radnike koji obavljaju fizičke poslove. Naziv potiče od plavih ovratnika radničkih kombinezona. *White collars* ili bijeli ovratnici predstavljaju radnike koji se bave intelektualnim radom na pozicijama s visokom financijskom dobiti. Oni rade na poslovima za koje je potrebno visoko obrazovanje te specifična znanja i vještine. Naziv potiče od košulja s bijelim ovratnikom koje obično nose menadžeri i zaposlenici koji se bave administrativnim poslovima. Logika objašnjenja ovih pojmova jednako se primjenjuje i pri tumačenju bijelih ovratnika kod pojma kriminala bijelih ovratnika (Bain & Price, 1972., prema Repišti, 2017). Uz navedene dvije glavne podjele, postoje i ostale “vrste” ovratnika. Jedna od njih, koju je važno posebno istaknuti, su rozi ovratnici, koji se odnosi na žene. Na temelju navedene klasifikacije kasnije je proučavan i pojam kriminala rozih ovratnika, koji se zapravo odnosi na kriminal bijelih ovratnika počinjen od strane žena (Gottschalk & Glasø, 2013).

No, prije svih tih podjela i znanstvenog definiranja pojma, postojalo je samo zapažanje o zločinima koje počinjavaju osobe uglednog statusa. Na osnovama tih zapažanja, Edwin H. Sutherland prvi je, četrdesetih godina 20. stoljeća, uveo definiciju kriminala bijelih ovratnika. Sutherland navodi kako su se pri stvaranju kriminoloških teorija koristili, prvenstveno, statistički podaci i studije slučaja kroz koje se moglo zaključiti da kaznena djela uglavnom počinjavaju osobe koje pripadaju nižem društvenom sloju, osobe koje su odrasle u siromaštvu, lošoj socioekonomskoj situaciji, ugrožavajućim uvjetima života, oboljele od duševnih bolesti i slično. Odlučio se fokusirati na imućnije članove društva koje se, do tada, uglavnom nije povezivalo s delinkventnim ponašanjima (Sutherland, 1940). Sutherland definira kriminal bijelih ovratnika kao zločine počinjene od strane ugledne osobe visokog statusa za vrijeme obavljanja svoje profesije (Sutherland, 1983., prema Braithwaite, 1985). Ova definicija naišla je na razne kritike od strane kriminologa i sociologa, no ipak njena se važnost ne može osporiti u razumijevanju kriminala bijelih ovratnika. Iako se Sutherland smatra začetnikom kriminala bijelih ovratnika, mnogi su

prije njega postavili temelje za objašnjavanje zločina počinjenih od “netipičnih” profila počinitelja. Primjerice, Bonger je 1916. u svome radu razvio teoriju koja je razlikovala pojmove kriminala na ulicama i kriminala u odijelima, što bi se moglo usporediti s današnjim razlikovanjem običnog kriminala i kriminala bijelih ovratnika (Braithwaite, 1985). Kriminal bijelih ovratnika razvija se, dakle, od prve polovice 20. stoljeća, ali tek u sedamdesetim godinama 20. stoljeća zaista raste interes za razumijevanje navedenog fenomena. Razlog tomu su korporativni skandali (prvenstveno Lockheed i Watergate afere¹) koji su obilježili to razdoblje. Shodno tome, dovedena je u pitanje legitimnost osoba na vlasti i više pažnje se posvećuje kršenju zakona od strane bogatih i moćnih počinitelja, o čemu je već govorio Sutherland (Reurink, 2016).

2.2. Problem definiranja kriminala bijelih ovratnika

Sinonim za kriminal bijelih ovratnika jest činovnički kriminal. Distinkciju od običnog kriminala je lako napraviti jer, očito, postoje određeni aspekti koji su karakteristični samo za kriminal bijelih ovratnika, odnosno činovnički kriminal. S druge strane u engleskoj stručnoj literaturi pojam *white collar crime* često stoji uz pojmove *corporate crime*, *occupational crime*, *economic crime*. Korporacijski kriminalitet (*corporate crime*) predstavlja ilegalna ponašanja i propuste kažnjive prema upravnom, građanskom ili kaznenom zakonodavstvu, nastale svjesnim donošenjem odluka radi stjecanja koristi za organizaciju ili kompaniju (McLaughlin & Muncie, 2003., prema Kovčo Vukadin, 2007). *Occupational crime* odnosi se na kriminal počinjen u okviru nečijeg radnog mjesta radi stjecanja osobne koristi (Hunter & Dantzker, 2002., prema Kovčo Vukadin, 2007). Gospodarski kriminal (*economic crime*) definira se kao “uobičajeni pojam za ukupnost prijavljenih i prema pravomoćnim presudama počinjenih kaznenih djela u gospodarskom poslovanju na određenom prostoru u određeno vrijeme, ponekad i za samo jedno kazneno djelo s tim značajkama” (Horvatić, 2002:96., prema Kovčo Vukadin, 2007). Singer i suradnici (2002) navode činovnički kriminal kao dio

¹ Jedne od najvećih afera koje su potresle Sjedinjene Američke Države 70-ih godina 20. stoljeća. Uključivale su primanje mita, iznude, porezne prijevare, zloupotrebu položaja od strane osoba na visokim pozicijama. Watergate se danas čak koristi i kao izraz za zloupotrebu moći (Ritchie, 1998).

gospodarskog kriminala. Gospodarski kriminal obuhvaća veći opseg kaznenih djela od kriminala bijelih ovratnika (npr. računalni kriminal). Neki autori spominju kako je kriminal bijelih ovratnika krovni pojam koji obuhvaća različite vrste i oblike ponašanja (Jordanoska & Schoultz, 2019). Friedrichs (2002) je, primjerice, razvio tipologiju kriminala bijelih ovratnika po kojoj se kršenja mogu klasificirati kao korporativni kriminal, profesionalni kriminal, državni kriminal, državno-korporacijski kriminal i ostali oblici kriminala bijelih ovratnika. Iz priloženog je vidljivo da neslaganja postoje i kod samih autora te da je u pitanju vrlo kompleksan pojam.

Sutherland, kao začetnik kriminala bijelih ovratnika, u svojoj definiciji otvara prostor za djela kojima se krše norme građanskog i upravnog prava, a ne samo norme propisane kaznenim zakonom (Reurink, 2016). Glavni kritičar takvog pristupa bio je Tappan, koji ističe da se pri korištenju pojma “kriminal” moraju uzeti u obzir samo ona djela kojima se krši kazneni zakon te koja su ocijenjena kao zločini od strane sudova. Navodi kako bi, pri istraživanju ovog fenomena, prevelika moć bila u subjektivnoj procjeni istraživača koji odlučuje pripada li neka štetna radnja kriminalu bijelih ovratnika. Smatra i da je važno određivanje kroz kaznena djela jer neke manje štete u poslovanju nisu dovoljne da se osobu proglasi kriminalcem (Tappan, 1947., prema Reurink 2016). S druge strane, Sutherland argumentira kako je kazneno pravosuđe klasno pristrano jer izlazi u susret prijestupnicima bijelih ovratnika. Za svoje prijestupe često odgovaraju samo građanski, a ne i kazneno (Braithwhite, 1985). Ponuđene su brojne definicije koje se fokusiraju i na različite aspekte; počinjena djela ili počinitelje. Prema Hansen (2009., prema Arnulf & Gottschalk, 2013) u kontekstu definiranja u smislu kaznenog djela, kriminal bijelih ovratnika predstavlja kazneno djelo protiv imovine za čije počinjenje nisu potrebna fizička sredstva, već korištenje prijevare i prikrivanja s ciljem stjecanja osobne ili organizacijske dobiti. U smislu počinitelja, to je kazneno djelo počinjeno radi osobnih ili organizacijskih dobiti od strane osoba koje su imućne, visoko obrazovane te većinom zaposlene u legitimnim organizacijama. Reurinkova (2016) definicija objedinjuje počinitelje i narav počinjenih djela pa se, prema njemu, kriminal bijelih ovratnika definira kao financijski motivirano kazneno djelo počinjeno od strane zaposlenika s određenim stupnjem

autonomije koji uživaju povjerenje nadređenih. On, također, naglašava da ta djela nisu nasilnog karaktera (Reurink, 2016). Ball (2006) u svojem radu "Logika definicije kriminaliteta bijelih ovratnika" navodi kako, suprotno stajalištima većine, nije nemoguće složiti se oko opće definicije kriminala bijelih ovratnika. On citira konsenzusnu definiciju, predstavljenu na konferenciji Nacionalnog centra za kriminal bijelih ovratnika, koja glasi: "Kriminal bijelih ovratnika čine nezakonita ili neetička djela pojedinaca ili organizacija koja narušavaju povjerenju odgovornost ili javno povjerenje, obično u sklopu legitimne profesionalne aktivnosti, izvršena od strane osoba visokog ili respektabilnog društvenog statusa, a u svrhu osobne ili organizacijske dobiti." (Helmkamp i sur., 1996:15., prema Ball, 2006). U ovoj definiciji zadržan je fokus koji je Sutherland zagovarao u svojim radovima, a to je fokus na moćne pojedince visokog statusa, usmjerene na štetne radnje koje se odvijaju u sklopu legitimnih organizacija. Ball smatra da je najvažnija fleksibilnost kod svake definicije, kako bi se ona mogla prilagoditi društvenim promjenama, ali i promjenama u prirodi samog fenomena (Ball, 2006). Uz navedene, postoje još brojne definicije kriminala bijelih ovratnika koje se i danas nastavljaju širiti i mijenjati. U kontekstu ovog rada, sasvim je dovoljno zaustaviti se i zadržati na definiciji koju izvode Helmkamp i suradnici. Ta definicija obuhvaća nekoliko aspekata fenomena, a podložna je i tumačenju iz perspektiva različitih slučajeva.

2.3. Kategorizacija kaznenih djela kriminala bijelih ovratnika

Kriminal bijelih ovratnika, kako je viđeno, može se promatrati kroz različite perspektive, no u ovom radu fokus će biti na kriminalu bijelih ovratnika u kontekstu kaznenih djela. Prilagodljivost i otvorenost definicija dovode do toga da će različiti autori svrstavati različita kaznena djela pod pojam kriminala bijelih ovratnika. Buljubašić (2018) navodi kako se kriminal bijelih ovratnika može podijeliti na štetne radnje u užem i širem smislu. Za ovaj rad važna su samo kaznena djela u užem smislu; ona kojima se narušava povjerenje, a motivirana su ostvarivanjem financijske dobiti, za primjere Buljubašić navodi:

1. zlouporaba položaja i vlasti
2. primanje mita

McLaughlin i Muncie (2003., prema Kovčo Vukadin, 2007) u delikte kriminala bijelih ovratnika uvrštavaju:

1. prijevaru
2. pronevjeru
3. kršenje poreznih propisa
4. ostale računovodstvene delikte
5. različite oblike krađe na radnom mjestu

Martinez (2004) u kriminal bijelih ovratnika uvrštava:

1. različite vrste prijevare
2. iznude, krivotvorenje
3. zlouporabu povlaštenih informacija
4. utaju poreza

Prema Gottschalku (2013) kriminal bijelih ovratnika veže se uz djela financijskog kriminala, od kojih su glavni:

1. prijevara
2. krađa
3. iznuda
4. korupcija

Kaleb (2006., prema Kovčo Vukadin, 2007:442) navodi sljedeće pojavne oblike gospodarskog kriminala:

1. kaznena djela počinjena u korist fizičkih osoba – zlouporaba položaja i ovlasti, pronevjera
2. kaznena djela počinjena u korist pravnih osoba – zlouporaba povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevara u gospodarskom poslovanju
3. kaznena djela počinjena na štetu pravnih osoba – nesavjesno gospodarsko poslovanje, sklapanje štetnog ugovora
4. antikorupcijska kaznena djela – primanje mita i davanje mita

5. kazneno djelo pranja novca
6. kaznena djela protiv slobodnog tržišnog natjecanja
7. stečajna kaznena djela
8. carinska kaznena djela
9. porezna kaznena djela
10. kaznena djela iz područja vrijednosnih papira i trgovačkih društava

Orlović (2009) spominje sljedeće vrste gospodarskih kaznenih djela (uz što će biti navedeni samo neki od primjera) koja postoje u Kaznenom zakonu Republike Hrvatske², a ostvaruju se kroz:

1. zlouporabe (čl. 240. – zlouporaba povjerenja, čl. 291. – zlouporaba položaja i ovlasti)
2. prijevare (čl. 236. – prijevara, čl. 247. – prijevara u gospodarskom poslovanju)
3. krivotvorenja (čl. 270. – računalno krivotvorenje, čl. 275. – krivotvorenje vrijednosnih papira)
4. pronevjere, utaje i prikrivanja (čl. 233. – pronevjera, čl. 256. – utaja poreza ili carine)
5. pogodovanja i izbjegavanja (čl. 250. – pogodovanje vjerovnika)
6. podmićivanja (čl. 252. – primanje mita u gospodarskom poslovanju, čl. 293. – primanje mita)
7. štetna ugovaranja (čl. 242. – lihvarski ugovor)
8. odavanje tajni (čl. 262. – odavanje i neovlašteno pribavljanje poslovne tajne)
9. povreda prava ili obveza (čl. 248. – povreda obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga)

Kako je vidljivo prema zadnjoj podjeli, naše zakonodavstvo ne propisuje konkretna kaznena djela za kriminal bijelih ovratnika, već za gospodarski kriminal. Uočava se da se ta kaznena djela, pretežito, preklapaju s kaznenim djelima koje navode drugi autori za

² S obzirom na to da ovaj članak datira iz 2006. godine, Kazneni zakon se mijenjao te je ova klasifikacija opisana u skladu s izmjenama zakona.

kriminal bijelih ovratnika, što opravdava relevantnost njihova navođenja u ovom radu. Prema Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske³ (u daljnjem tekstu MUP), u gospodarski kriminal uvrštava se 35 kaznenih djela propisanih Kaznenim zakonom. Dakle, to nisu samo kaznena djela protiv gospodarstva, već i kaznena djela krivotvorenja, kaznena djela protiv službene dužnosti, kaznena djela protiv radnih odnosa i socijalnog osiguranja te kaznena djela protiv imovine. Radi pregleda statističkih izvješća MUP-a, njihova klasifikacija najrelevantnija je pri analizi kretanja kriminala bijelih ovratnika. Valjalo bi još jednom napomenuti kako MUP koristi pojam gospodarskog kriminala te sam pojam kriminala bijelih ovratnika ne postoji u statističkim pregledima, ali je najbližiji gospodarskom kriminalu.

3. Fenomenologija kriminala bijelih ovratnika

Fenomenologija odgovara na tri pitanja:

1. Da li se kažnjiva ponašanja zbivaju u realnosti?
2. Koja se kažnjiva ponašanja zbivaju?
3. Kako se ta kažnjiva ponašanja ostvaruju?

Ona je važna za bolje razumijevanje pojavnih oblika kažnjivih ponašanja (Derenčinović i Getoš, 2008). U nastavku poglavlja, za fenomenološku obradu koristit će se podaci Državnog zavoda za statistiku te Ministarstva unutarnjih poslova. Iz Državnog zavoda za statistiku koriste se podaci o prijavljenim, optuženim i osuđenim osobama, a iz MUP-a podaci o prijavljenim kaznenim djelima. Važno je napomenuti kako se ni iz jednog izvora ne može dobiti potpuno realna i relevantna informacija o stanju i kretanju kriminala. Promjene u kaznenom zakonodavstvu, spremnost žrtava da podnose prijave i surađuju s policijom pa stoga i tamna brojka kriminala mogu narušiti relevantnost podataka (Singer i sur., 2002). Kovčo Vukadin (2007) navodi probleme nedovoljne definiranosti gospodarskog kriminala u Hrvatskoj te potiče korištenje kombinirane perspektive pri analizi kretanja kriminala; podaci MUP-a i Državnog zavoda za statistiku. U kontekstu

³ Posjećeno 25.7.2023. na mrežnoj stranici:

https://mup.gov.hr/UserDocslimages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf

same teme, ograničenje se javlja i radi nekih razlika u pojmovima. Statistički podaci za kriminal bijelih ovratnika se ne mogu pronaći u Republici Hrvatskoj te se zato koriste oni za gospodarski kriminal. Iako većina autora poistovjećuje ova dva pojma, treba imati na umu da se izraz “bijeli ovratnici” ipak koristi za osobe zaposlene na visokim pozicijama. S jedne strane, to je povezano s nekim kaznenim djelima (npr. kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti), s druge strane neka kaznena djela (npr. kazneno djelo pronevjere) mogu počinuti i radnici zaposleni na najnižim pozicijama. U fenomenološkoj analizi, najbliže što ćemo doći podacima za kretanje kriminala bijelih ovratnika jest praćenje kretanja gospodarskog kriminala te kaznenih djela protiv gospodarstva i kaznenih djela protiv službene dužnosti. Usprkos navedenim ograničenjima, ova analiza može pružiti dobar uvid u statističke podatke vezane uz kriminal bijelih ovratnika. Uočavanjem slabosti i nedostataka fenomenološkog prikaza, može se dati realnija procjena njegova značenja (Singer i sur., 2002).

Grafikon 3.1.

Prikaz udjela prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala u ukupnom kriminalu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2015. do 2022. godine

Izvor: MUP, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.
Iz grafikona 3.1. uočava se rast udjela gospodarskog kriminala u ukupnom kriminalu u

razdoblju od 2015. do 2017. godine, gdje doseže najviši postotak (13%), nakon čega naglo opada do 2019. godine. U razdoblju od 2019. godine do 2022. godine vidljiv je ponovni rast gospodarskog kriminala u ukupnom kriminalu. Ako izuzmemo opći kriminal, gospodarski kriminal pojavljuje se kao najčešći oblik kriminala (MUP, 2023).

Grafikon 3.2.

Prikaz prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2015. do 2022.

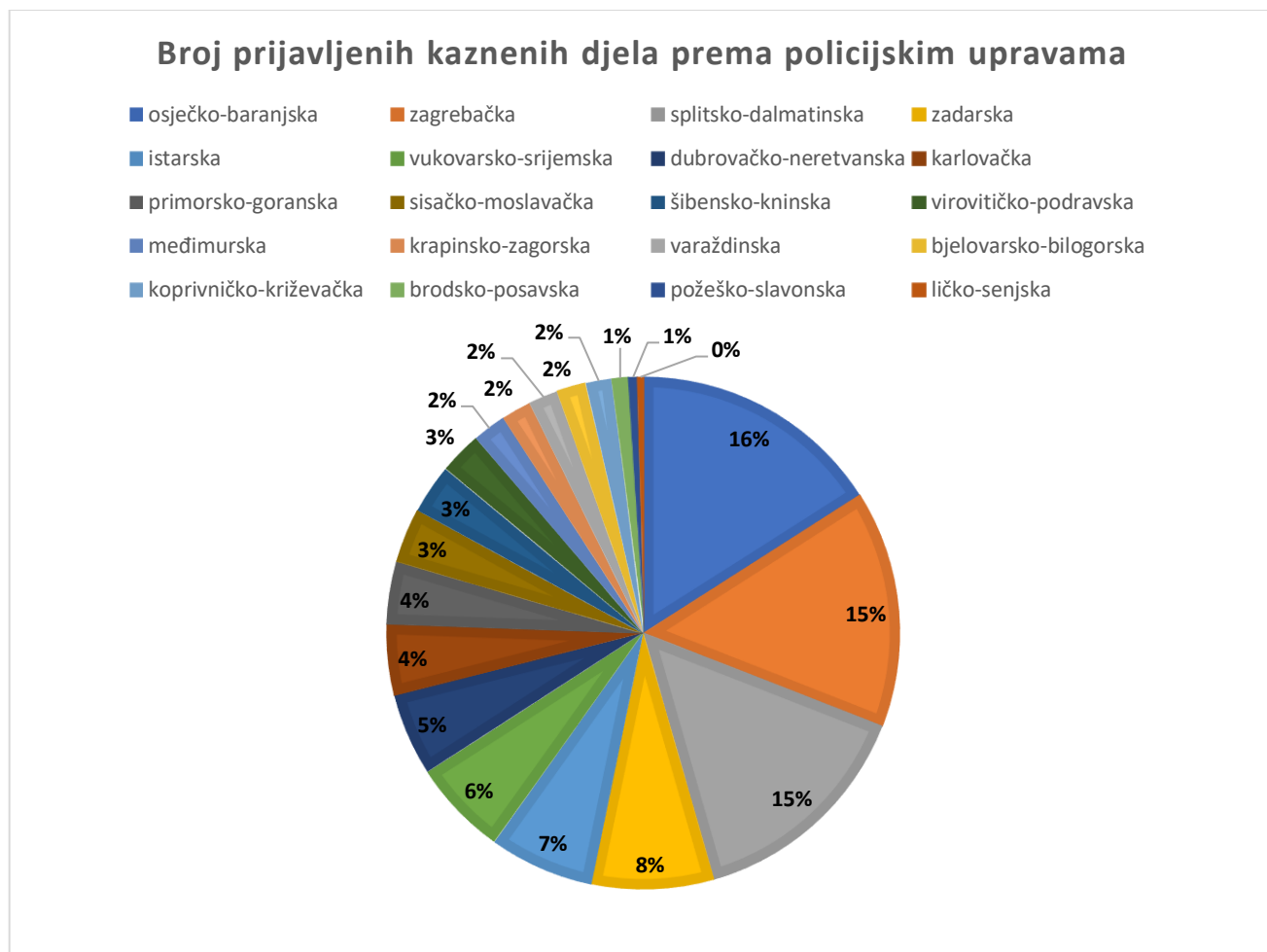
Izvor: MUP, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

Prateći kretanje prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala, uočava se da su prijavljena kaznena djela u porastu od 2015. do 2017. godine. Nakon 2017. godine dolazi do naglog pada prijavljenih kaznenih djela. Razlog ovome, zapravo, je uvođenje linije rada kibernetičke sigurnosti koja do tada nije postojala, što je dovelo do podjele na dvije grane. Kaznena djela koja su se svrstavala u liniju rada gospodarskog kriminala prelaze u liniju rada kibernetičkog kriminala što objašnjava nagli pad prijave (MUP, 2019). Od 2019. godine prijavljena kaznena djela su u blagom porastu što se nastavlja sve do 2022. godine. Uspoređujući 2019. i 2022. godinu vidimo da je došlo do porasta u iznosu od 8,7

%. Ovo možemo promatrati kao zabrinjavajuće povećanje, ali opet ne toliko veliko, s obzirom na to da se prema MUP-u u gospodarski kriminal uvrštava iscrpan popis kaznenih djela.

Grafikon 3.3.

Prikaz prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala prema policijskim upravama u Republici Hrvatskoj u 2022. godini

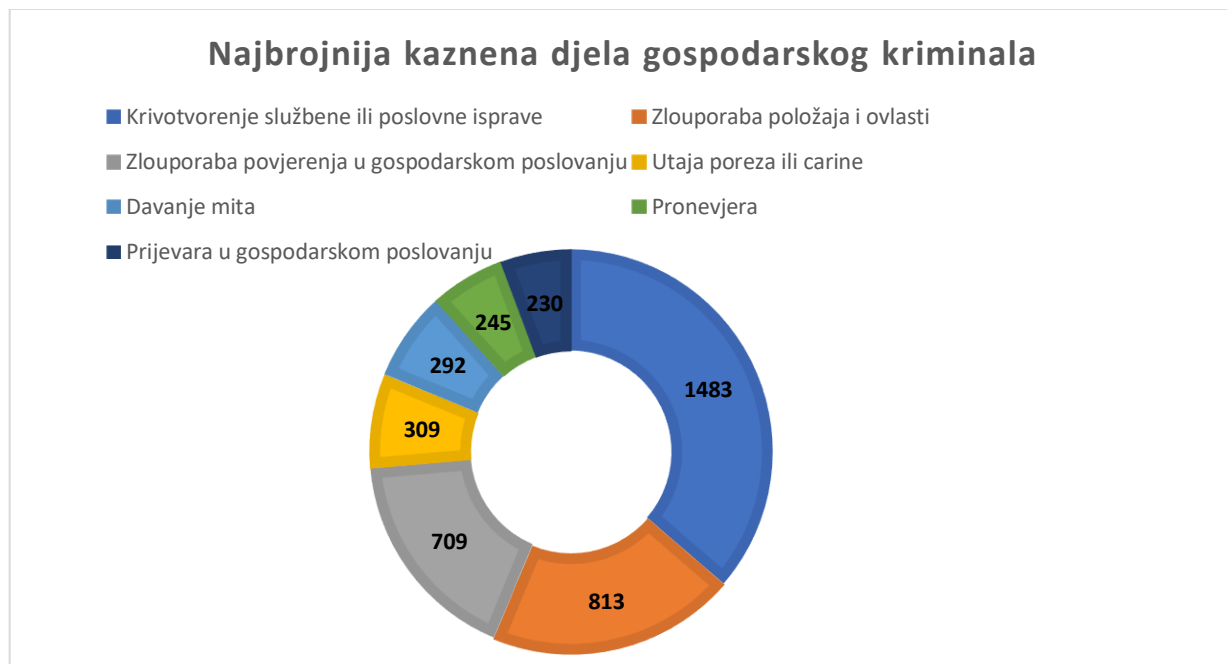
Izvor: MUP, 2023.

Prema sljedećim podacima može se vidjeti kako je u 2022. godini najveći broj prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala bio u policijskoj upravi Osječko- baranjske

županije (792), od čega su sva kaznena djela i razriješena. Nakon Osječko-baranjske županije, slijedi policijska uprava zagrebačke županije, gdje je prijavljeno 741 kazneno djelo gospodarskog kriminala, od čega su, također, sva razriješena. Na trećem mjestu nalazi se splitsko-dalmatinska policijska uprava u kojoj je prijavljeno 726 kaznenih djela gospodarskog kriminala, a razriješena su 724. Uzimajući u obzir da su u pitanju najveće županije, očekivano je da će tamo biti i najveći broj prijava. U sve tri županije, broj prijava se povećao u odnosu na 2021. godinu. Dakle, najveći broj prijavljenih kaznenih djela zabilježen je u policijskim upravama I. i II. kategorije. Iza njih slijedi Zadarska županija, ali sa znatno manjim brojem prijava (380), u kojoj se broj prijava, u usporedbi s prošlom godinom, također povećao. U sredini se, otprilike, nalaze Sisačko-moslavačka županija, sa 171 prijavljenim kaznenim djelom, Šibensko-kninska sa 153 prijavljena i virovitičko-podravska, gdje su prijavljena 132 kaznena djela gospodarskog kriminala. U komparaciji s 2021. godinom, u Sisačko-moslavačkoj i Virovitičko-podravskoj županiji broj prijavljenih kaznenih djela se smanjio, a u Šibensko-kninskoj županiji se povećao. Najmanji broj prijavljenih kaznenih djela zabilježen je u Brodsko-posavskoj županiji (53), Požeško-slavonskoj županiji (27) te Ličko-senjskoj županiji (18), u kojoj se broj prijavljenih smanjio u odnosu na prošlu godinu.

Grafikon 3.4.

Prikaz najučestalijih kaznenih djela gospodarskog kriminala u 2022. godini

Izvor: MUP, 2016., 2017., 2018., 2019., 2020., 2021., 2022., 2023.

U 2022. godini, kazneno djelo gospodarskog kriminala s najviše prijava (1483) bilo je krivotvorenje službene ili poslovne isprave. Ovo je bilo najbrojnije kazneno djelo prema prijavama i 2015. godine, s 1781 prijavom. Ostala najbrojnija kaznena djela iz 2015. neće se navoditi, s obzirom na to da tada još nije postojala linija rada za kibernetički kriminal te su se u gospodarski kriminal uvrštavala kaznena djela koja su sada premještena u drugu granu kriminala. Drugo najčešće prijavljeno kazneno djelo bila je zloupotreba položaja i ovlasti, s 813 prijava. Nakon toga slijedi kazneno djelo zloupotrebe povjerenja u gospodarskom poslovanju, 709 prijava. 309 je slučajeva prijave kaznenog djela utaje poreza ili carine, 292 zabilježenih kaznenih djela davanja mita, iza kojih, u maloj razlici, slijedi kazneno djelo pronevjere s 245 prijava. Kazneno djelo prijevare u gospodarskom poslovanju prijavljeno je 230 puta. Zanimljivo je za istaknuti kako je kazneno djelo davanja mita zabilježeno u puno većem broju od kaznenog djela primanja mita (50), dok kaznena djela primanja mita u gospodarskom poslovanju te davanja mita u gospodarskom

poslovanju nisu uopće zabilježena. U ukupnom broju prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala, kazneno djelo krivotvorenja službene ili poslovne isprave zauzima 29,9% kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti 16,4%, a kazneno djelo zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju 14,3%.

Ovi podaci složeni su prateći primjere drugih autora koji su do sada radili istraživanja o gospodarskom kriminalu i kriminalu bijelih ovratnika. Svakako bi bilo jednostavnije kada bi u kaznenom zakonu postojala glava koja konkretno definira kaznena djela kriminala bijelih ovratnika, no upitno je hoće li se tako nešto ikada ostvariti. Još jednom se upozorava na kompleksnost same definicije, što se odražava i na podjelu kaznenih djela. Kalebova klasifikacija, koja je predstavljena u ovom radu, obuhvaća najveći opseg kaznenih djela, s obzirom na to da se fokusira i na ona počinjena u korist fizičkih osoba (occupation crime) te u korist pravnih osoba (corporate crime). U te dvije kategorije uvrštava prijevare i pronevjere (koje većina drugih autora navodi kao djela koja počinjavaju kriminalci bijelih ovratnika). On u ovu podjelu uključuje i djela s elementima korupcije te djela vezana uz utaju. Njegova podjela je najobimnija i najdetaljnija, a on u njoj, između ostalog, navodi kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti. Kroz većinu navedenih definicija kriminala bijelih ovratnika, također se provlače pojam zlouporabe ovlasti. S obzirom na sve navedeno, kao i na to da je to, nakon kaznenog djela krivotvorenja službene ili poslovne isprave, najbrojnije kazneno djelo gospodarskog kriminala, u daljnjem tekstu napraviti će se posebna analiza kaznenog djela zlouporabe položaja i ovlasti.

4. Kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti

Kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti smatra se kaznenim djelom protiv službene dužnosti. Uz to kazneno djelo u Glavi XXVIII. navode se ostala kaznena djela protiv službene dužnosti; nezakonito pogodovanje, primanje mita, davanje mita, trgovanje utjecajem, davanje mita za trgovanje utjecajem, iznuđivanje iskaza, protuzakonita pretraga, protuzakonito oslobođenje osobe kojoj je oduzeta sloboda te odavanje službene tajne (Kazneni zakon, NN, 25/2011). U kaznenopravnom kontekstu, kaznena djela protiv

službene dužnosti smatraju se koruptivnim kaznenim djelima u užem smislu. Srž korupcije u užem smislu čine kaznena djela zlouporabe položaja i ovlasti, nezakonitog pogodovanja, primanja mita i davanja mita (Dragičević Prtenjača, 2014., prema Preradović, 2022). Ministarstvo pravosuđa i uprave također uvrštava zlouporabu položaja i ovlasti u koruptivna kaznena djela⁴. Neki od autora ubrajaju korupciju u kaznena djela kriminala bijelih ovratnika (Kaleb, 2006., prema Kovčo Vukadin, 2007; Gottschalk, 2013). MUP kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti uvrštava u gospodarski kriminal te je jedno od najbrojnijih kaznenih djela gospodarskog kriminala. Radi navedenih razloga poseban osvrt na ovo kazneno djelo relevantan je za cijelu bit rada.

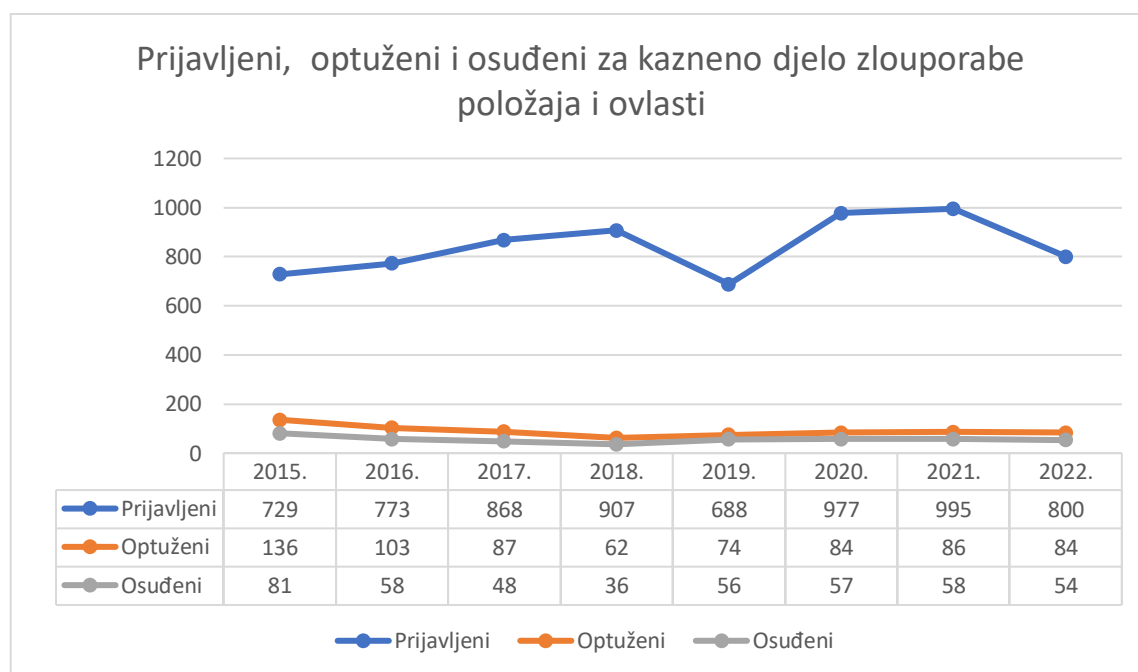
U Kaznenom zakonu (NN, 25/2011., čl. 291.) stoji sljedeće: “Službena ili odgovorna osoba koja iskoristi svoj položaj ili ovlast, prekorači granice svoje ovlasti ili ne obavi dužnost pa time sebi ili drugoj osobi pribavi korist ili drugome prouzroči štetu, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.” Na to se nastavlja drugi stavak koji kaže “Ako je kaznenim djelom iz stavka 1. ovoga članka pribavljena znatna imovinska korist ili je prouzročena znatna šteta, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od jedne do dvanaest godina.” Ovo kazneno djelo mogu počiniti samo službene ili odgovorne osobe. Kazneni zakon (NN, 25/2011) definira na koga se, točno, ti pojmovi odnose. U članku 87., stavku 3. stoji “Službena osoba je državni dužnosnik ili službenik, dužnosnik ili službenik u jedinici lokalne i područne (regionalne) samouprave, nositelj pravosudne dužnosti, sudac porotnik, član Državnog sudbenog vijeća ili Državnoodvjetničkog vijeća, arbitar i javni bilježnik. Službenom osobom smatra se i osoba koja u Europskoj uniji, stranoj državi, međunarodnoj organizaciji koje je Republika Hrvatska član, međunarodnom sudu ili arbitraži čiju sudbenost Republika Hrvatska prihvaća, obavlja dužnosti povjerene osobama iz prethodne rečenice”. Stavak 6., članka 87. određuje da je “Odgovorna osoba je fizička osoba koja vodi poslove pravne osobe ili joj je izričito ili stvarno povjereno obavljanje poslova iz područja djelovanja pravne osobe ili državnih tijela ili tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.” Dakle, radnje

⁴ Koruptivna kaznena djela. Posjećeno 1.8.2023. na mrežnoj stranici <https://mpu.gov.hr/koruptivna-kaznena-djela/21520>

počinjenja ovog kaznenog djela odnose se na iskorištavanje položaja ili ovlasti, što je moguće učiniti na različite načine. Korist u kontekstu ove odredbe predstavlja bilo koju imovinsku ili neimovinsku korist koja se, ako se pribavlja za nekog drugog, može pribaviti za drugu fizičku ili pravnu osobu. Nastala šteta može biti imovinska ili neimovinska. Oblik krivnje kod ovog kaznenog djela je namjera, koja može biti i neizravna (Milivojević i Valentić, 2019). Što se tiče kvalificiranog oblika ovog kaznenog djela, znatna imovinska korist/prouzročena znatna šteta je ona koja prelazi iznos od 7963,37 eura (Kazneni zakon, NN, 25/2011., čl. 87.).

Grafikon 4.1.

Prikaz prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti u razdoblju od 2015. do 2022. godine u Republici Hrvatskoj

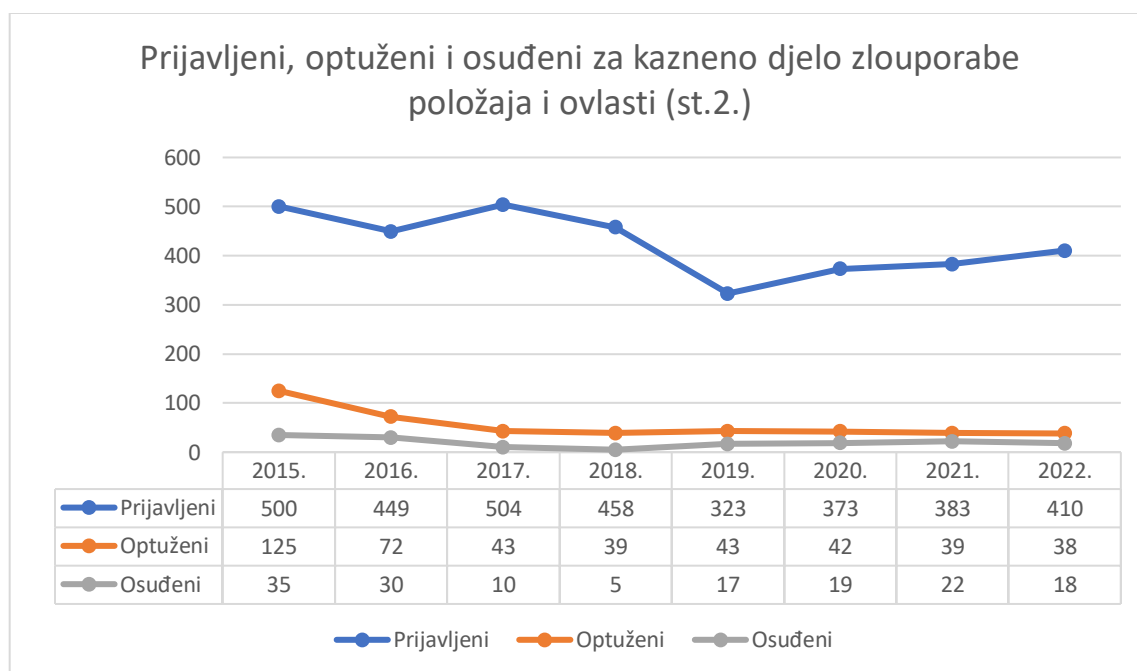
Izvor: DZS, 2016., 2017., 2018., 2019., 2023.

Kada promatramo prijavljene osobe, uočavamo kako su prijave bile u porastu do 2018. godine, nakon čega dolazi do naglog pada. Ponovno rastu prema brojevima bliskim ovima do 2019. godine, a u 2022. prikazan je blagi pad. Vidljivo je kako je većina prijava

odbačena. U prethodnoj godini od 800 prijavljenih kaznenih djela, za samo 10,5% su osobe bile optužene, a 6,75% ih je bilo i osuđeno.

Grafikon 4.2.

Prikaz prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti kojim je pribavljena znatna imovinska korist ili prouzročena znatna šteta u razdoblju od 2015. do 2022. godine u Republici Hrvatskoj

Izvor: DZS, 2016., 2017., 2018., 2019., 2023.

Prijavljeni za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti, prema 2. stavku su u padu od 2016. godine do 2015. godine. u 2017. godini su opet narasli, a u 2018. su u padu. Od 2018. godine do 2020. godine se nastavlja pad prijavljenih kaznenih djela, što se zaustavlja 2021. kada su opet u porastu. Broj optuženih i osuđenih u usporedbi s prijavljenima je poražavajuće nizak.

Tablica 4.1.

Prikaz sankcija izrečenih za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti u 2022. godini

	Zloupotaba položaja i ovlasti, čl. 291. st. 1.	Zloupotaba položaja i ovlasti, čl. 291. st. 2.
Zatvor 3 do 5 godina	-	1
Zatvor 2 do 3 godine	-	1
Zatvor 2 do 3 godine - djelomično uvjetni	1	1
Zatvor 1 do 2 godine	1	-
Zatvor 1 do 2 godine - djelomično uvjetni	5	1
Zatvor 1 do 2 godine - uvjetni	2	2
Zatvor 6 do 12 mjeseci	6	1
Zatvor 6 do 12 mjeseci - uvjetni	32	10
Zatvor 3 do 6 mjeseci	1	-
Zatvor 3 do 6 mjeseci - uvjetni	6	1

Izvor: DZS, 2023.

Analizirajući kazneno djelo zloupotabe položaja i ovlasti prema sankcijama uočavamo da su počinitelji uglavnom pušteni uz uvjetnu osudu. Podsjetimo, za kazneno djelo zloupotabe položaja i ovlasti može se izreći kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci do

pet godina. U prethodnoj godini nije zabilježen niti jedan slučaj kazne zatvora u trajanju od 5 godina, najduže kazne bile su djelomično uvjetna kazna zatvora u trajanju od 2 do 3 godine te kazna zatvora u trajanju od 1 do 2 godine, no takve su bile samo dvije. Uzimajući u obzir da ih je u 2022. prijavljeno bilo 800, ovo su izuzetno male brojke. Većina počinitelja osuđena je uvjetno na kaznu zatvora u trajanju od 6 do 12 mjeseci. Kada je u pitanju kvalificirani oblik ovog kaznenog djela, za njega se može izreći kazna zatvora u trajanju od 1 do 12 godina. Uz 410 prijavljenih počinitelja u 2022. godini, ovdje također uočavamo nizak broj osuđenih. Na kaznu zatvora u trajanju od 3 do 5 godina, osuđena je jedna osoba, kao i na kaznu zatvora u trajanju od 2 do 3 godine. Najviše ih je osuđeno uvjetno na kaznu zatvora u trajanju od 6 do 12 mjeseci. Svi ovi podaci ukazuju na oskudnu praksu sankcija u Republici Hrvatskoj za jedno od najbrojnijih kaznenih djela gospodarskog kriminala. Uz to, postoji i opasnost od tamne brojke koja je kod gospodarskog kriminala vrlo visoka na što upozoravaju brojni autori (Skorupan, 2000., Singer, Kovčo Vukadin i Cajner Mraović, 2002., Kovačević, 2020).

Grafikon 4.3.

Prikaz broja prijavljenih kaznenih djela zlouporabe položaja i ovlasti od strane žena u razdoblju od 2015. godine do 2022. godine u Republici Hrvatskoj

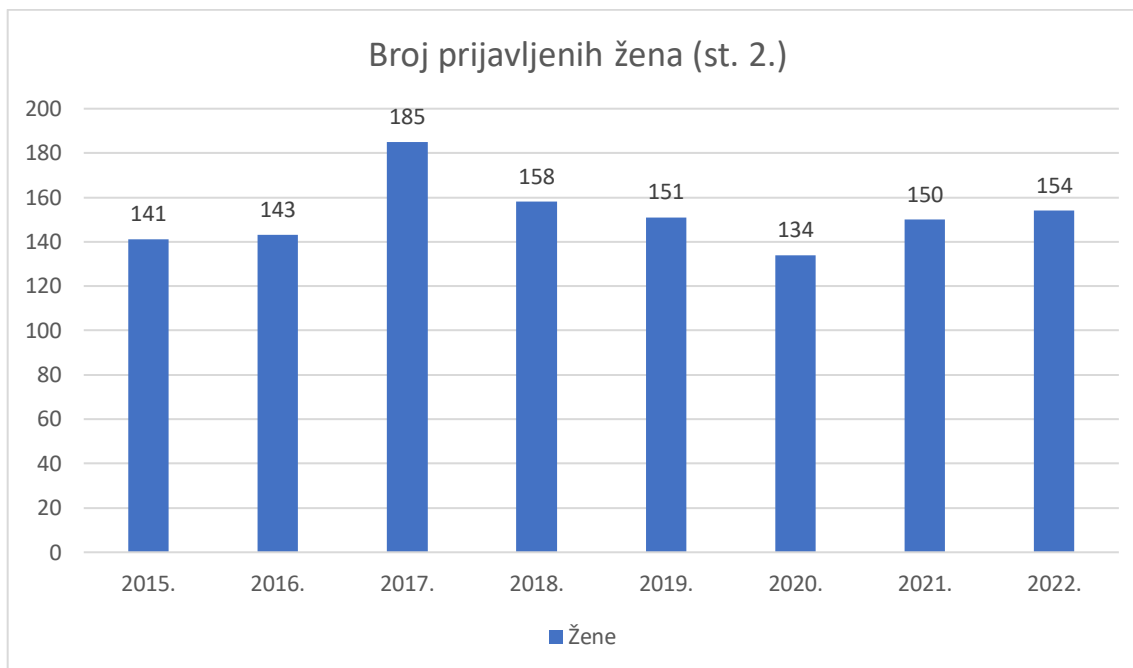

Izvor: DZS, 2016., 2017., 2018., 2019., 2023.

U 2015. godini broj prijavljenih žena bio je skoro dvostruko manji od prijavljenih muškaraca, no kroz godine taj broj raste. 2019. broj prijavljenih žena je u padu, od 2020. godine opet u naglom porastu. S obzirom na općenito blago smanjivanje prijave za kazneno djelo zlorabe položaja i ovlasti u 2022., smanjio se i broj prijavljenih žena.

Grafikon 4.4.

Prikaz broja počinjenih kaznenih djela zlorabe položaja i ovlasti (st.2.) od strane žena u razdoblju od 2015. godine do 2022. godine u Republici Hrvatskoj

Izvor: DZS, 2016., 2017., 2018., 2019., 2023.

Kada promatramo kretanje broja prijavljenih kaznenih djela od strane žena, vezanih uz kvalificirani oblik kaznenog djela zlorabe položaja i ovlasti, uočavamo kako je on bio u porastu od 2015. do 2017. godine. Od 2017. do 2020. je u padu, a 2021. ponovno raste. Najviši broj bio je 2017. kada je prijavljenih žena bilo 185, ali se svakako cijelo vrijeme kreće oko sličnih brojeva te nisu zabilježene prevelike oscilacije.

Nakon kaznenog djela krađe i kaznenog djela prijetnje, kazneno djelo zlorabe položaja i ovlasti bilo je treće najčešće kazneno djelo za koje su prijavljivane žene u razdoblju od 2016. do 2021. koje u ovom slučaju ne zaostaju mnogo za muškim počiniteljima. Pri analiziranju kriminala rozih ovratnika, svakako treba uzeti u obzir razlike u broju zaposlenih žena i muškaraca na visokim pozicijama, gdje muškarci i dalje izrazito prednjače. Iz toga proizlazi kako žene imaju i manje šanse za počinjenjem kaznenih djela koja pripadaju kriminala bijelih ovratnika (Getoš Kalac i Bezić, 2023). Bez obzira na tu činjenicu žene se ipak približavaju muškarcima s obzirom na broj prijave. U 2015. godini za kazneno djelo zlorabe položaja i ovlasti bilo je prijavljeno 446 muškaraca i 253

žene, dok je u 2022. godini bilo prijavljeno 457 muškaraca, a 333 žene pa se uočava da se razlika uistinu smanjila (DZS, 2023).

5. Tamna brojka kriminala bijelih ovratnika

Tamna brojka kriminala predstavlja sva kažnjiva ponašanja koja su se dogodila, ali nikada nisu zabilježena od strane državnih tijela. Tamnu brojku moguće je “rasvijetliti” na različite načine; viktimizacijskim studijama, samoiskaznim studijama i brojnim kriminološkim istraživanjima kroz koje se provlače ispitivanja viktimizacije, delinkventnog ponašanja ispitanika te neprijavlivanja takvog ponašanja. Viktimizacijskim studijama ispitanici daju svoja iskustva o doživljenoj viktimizaciji, dok u samoiskaznim studijama daju iskustva o vlastitom delinkventnom ponašanju (Getoš Kalac i Pribisalić, 2020). Iz svih navedenih izvora dalo se već zaključiti kako je kriminal bijelih ovratnika vrlo specifičan fenomen pa su tako specifične i njegove posljedice. Najveći broj delikata kriminala bijelih ovratnika ostaje neotkriven. Posljedice počinjenja nekog kaznenog djela nisu vidljive te ne izazivaju neposredno uočljive promjene u društvu. Društvo će reagirati tek nakon što se sazna za počinjenje nekog kaznenog djela, pod pretpostavkom da će se uopće ikada i saznati. Tamna brojka kod ovog oblika kriminala vrlo je visoka. Tome pridonosi činjenica da se i najneregularniji oblici poslovanja izvana odvijaju na potpuno legalan način. Žrtva nije konkretna osoba, već društvo u cjelini (Singer, Kovčo Vukadin i Cajner Mraović, 2002). U Republici Hrvatskoj nedostaje istraživanja o viktimizaciji kada je u pitanju kriminal bijelih ovratnika, što dodatno povećava tamnu brojku (Getoš Kalac i Bezić, 2023). Koruptivni delikti i gospodarski kriminal predstavljaju kategoriju zločina bez žrtve, zbog čega je također visoka tamna brojka. Iz same činjenice da ne postoji direktno pogođena žrtva proizlazi i nemogućnost prijavljivanja kaznenog djela te navođenja doživljavanja kažnjivog ponašanja u viktimizacijskim studijama. Ako postoje svjedoci, oni uglavnom smatraju da nije njihova dužnost prijaviti delikte ili da počinjena ponašanja nisu dovoljno ozbiljna da bi se policija njima “bavila” (Getoš Kalac i Pribisalić, 2020). Preporuke za buduće mjere kojima bi se mogao otkriti realniji broj počinitelja bijelih ovratnika bile bi stvaranje pouzdanih baza podataka, provođenje većeg broja istraživanja o kriminalu bijelih

ovratnika te osvještavanje šire javnosti o važnosti reagiranja na ovakve slučajeve (Dodge, 2020).

6. Zaključak

Kriminal bijelih ovratnika pojam je za koji se autori počinja intenzivno zanimati sedamdesetih godina 20. stoljeća. Prije toga, Sutherland je bio jedan od rijetkih koji je ukazivao na važnost razumijevanja ovog pojma, kao i na njegove štetne posljedice za društvo, o kojima se ne priča dovoljno. Do danas je postavljeno mnogo teorija, podjela i definicija koje odgovaraju pojmu kriminala bijelih ovratnika te se niti jedna od njih ne može smatrati neispravnom. Njegova otvorenost za drugačija definiranja olakšava u shvaćanju iz različitih perspektiva, no isto tako otežava pri praćenju njegova kretanja. S obzirom na različita državna uređenja, stopa kriminala bijelih ovratnika ovisit će o njihovim shvaćanjima i podjeli kaznenih djela koja se svrstavaju u ovaj fenomen. Kriminal bijelih ovratnika predstavlja posebnu opasnost za svaku državu u gospodarskom razvoju jer se kroz taj razvoj neprimjetno uvlači u društvo. Društvo je upoznato s ovom vrstom kriminala, ali je i dalje upitno koliko je spremno suprotstaviti mu se i poduzeti konkretne radnje kojima bi se njegovo širenje moglo suzbiti. Što se tiče same povezanosti sa socijalnim radom, kriminalci iz grupe bijelih ovratnika nisu klasičan primjer korisnika s kojima socijalni radnici dolaze u doticaj u svom radu. Ipak, neosporno je kako i u ovoj grani postoje moguće malverzacije te je važno ukazivati na njih te poticati prijave, u slučaju uočavanja kažnjivih ponašanja u radnoj okolini. U literaturi se teško nalaze istraživanja u koja su uključeni socijalni radnici, što bi se trebalo više poticati, pogotovo u Hrvatskoj. Socijalni radnici i sami rade u skladu s danim ovlastima i određenom razinom moći koju mogu zlouporabiti. Viktimizacijske, ali i samoiskazne studije pružile bi pogled na novu sferu socijalnog rada. S obzirom na trenutno stanje sustava socijalne skrbi u Republici Hrvatskoj, koje je daleko od uspješnog, moglo bi se pretpostaviti kako je kriminal bijelih ovratnika prisutan u navedenoj sferi. Njegovim identificiranjem i rješavanjem moglo bi se raščistiti to područje od neprimijećenih opasnosti te otvoriti vrata k novim prilikama i reformama u sustavu, koje nisu motivirane stjecanjem dobiti

Literatura

1. Arnulf, J.K. i Gottschalk, P. (2012). Principals, agents and entrepreneurs in white collar crime: An empirical typology of white-collar criminals in a national sample. *Journal of Strategic Management Education*, 8(3), 1 – 22.
2. Ball, R.A. (2006). Logika definicije kriminaliteta "bijelih ovratnika". *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 14(1), 13-21.
3. Braithwaite, J. (1985). White collar crime. *Annual Review of Sociology*, 11(1), 1-25.
4. Buljubašić, M. (2018). Konceptualni problemi kriminala bijelih kragni. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Tuzli*, 4(2), 165-194.
5. Derenčinović, D. i Getoš, A. M. (2008). *Uvod u kriminologiju s osnovama kaznenog prava*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
6. Dodge, M. (2020). A black box warning: The marginalization of white-collar crime Victimization. *Journal of White Collar and Corporate Crime*, 1(1), 24–33.
7. Državni zavod za statistiku (2016). *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2015*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/51915/SI-1576.pdf>
8. Državni zavod za statistiku (2017). *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2016*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/51915/SI-1605.pdf>
9. Državni zavod za statistiku (2018). *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2017*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/51915/SI-1627.pdf>
10. Državni zavod za statistiku (2019). *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2018*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/51915/SI->

[1650_Punoljetni%20pocinitelji%20kaznenih%20djela%20prijave%20optuzbe%20i%20osude%20u%20....pdf](#)

11. Državni zavod za statistiku (2020). *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2019*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/51915/DZSSI->

[1671_Punoljetni%20pocinitelji%20kaznenih%20djela%20prijave%20optuzbe%20i%20osude%20u%20..pdf](#)

12. Državni zavod za statistiku (2020). *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2019*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: <http://digarhiv.gov.hr/arhiva/42/51915/DZSSI->

[1671_Punoljetni%20pocinitelji%20kaznenih%20djela%20prijave%20optuzbe%20i%20osude%20u%20..pdf](#)

13. Državni zavod za statistiku (2023). *Počinitelji kaznenih djela*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: https://web.dzs.hr/PXWeb/Menu.aspx?px_db=Pravosudje&px_language=hr

14. Friedrichs, D.O. (2002). Occupational crime, occupational deviance, and workplace crime: Sorting out the difference. *Criminal Justice*, 2(3), 243–256.

15. Getoš Kalac, A.M. i Pribisalić, D. (2020). Tamna i svijetla strana tamne brojke kriminala: o izazovima istraživanja nepoznanica i blagoslovu neznanja. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 70(5), 637-673.

16. Getoš Kalac, A.M. i Bezić, R. (2023). Gender and crime in Croatia: Female criminality in context. *The Handbook on Female Criminality in the Former Yugoslav Countries*, 75-104.

17. Gottschalk, P. (2013). Empirical differences in crime categories by white-collar criminals. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 5, 17-26.

18. Gottschalk, P. i Glasø, L. (2013). Gender in white-collar crime: An empirical study of pink-collar criminals. *International Letters of Social and Humanistic Sciences*, 4, 22-34.

19. Jordanoska, A. i Schoultz, I. (2019). The “discovery” of white-collar crime: The legacy of Edwin Sutherland. *The handbook of white-collar crime*, 1-15.
20. Kazneni zakon. *Narodne novine*, 125/11, 144/12, 56/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22.
21. Kovačević, S. (2020). Kriminal bijelog okovratnika i njegov društveno-ekonomski uticaj. *Zbornik Radova Pravnog Fakulteta u Tuzli*, 6(1-2), 150-174.
22. Kovčo Vukadin, I. (2007). Gospodarski kriminalitet - kriminološka obilježja. *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 14(2), 435-493.
23. Martinez, J.P. (2014). *Unpunished criminals: The social acceptability of white collar crimes in America*. Diplomski rad. Eastern Michigan University.
24. Milivojević, L. i Valentić, R. (2019). Pojedine karakteristike kaznenog djela Zlouporebe položaja i ovlasti kroz sudsku praksu Županijskog suda u Zagrebu s naglaskom na kažnjavanje počinitelja, posebno policijskih službenika. *Policijska i sigurnost*, 28(2), 156-191.
25. Ministarstvo unutarnjih poslova (2016). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2015. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2016/Statistika_2015_nova..pdf
26. Ministarstvo unutarnjih poslova (2017). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2016. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova: [https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Ozujak/Statisticki%20pregled_2016_WEB%20\(3\).pdf](https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Ozujak/Statisticki%20pregled_2016_WEB%20(3).pdf)
27. Ministarstvo unutarnjih poslova (2018). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2017. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:

<https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Travanj/Statisticki%20pregled%20017.pdf>

28. Ministarstvo unutarnjih poslova (2019). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2018. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:

<https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2018/Statisticki%20pregled%20temeljnih%20sigurnosnih%20pokazatelja%20i%20rezultata%20rada%20u%202018.%20godini.pdf>

29. Ministarstvo unutarnjih poslova (2020). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2019. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/Statisticki_pregled_2019_WEB.pdf

30. Ministarstvo unutarnjih poslova (2021). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2020. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2021/Statisticki_pregled_2020_web.pdf

31. Ministarstvo unutarnjih poslova (2022). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2021. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2022/Statisticki_pregled_2021_Web.pdf

32. Ministarstvo unutarnjih poslova (2023). *Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2022. godini*. Dostupno na mrežnoj stranici Ministarstva unutarnjih poslova:

https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2023/Statisticki_pregled_2022_web%20prelim.pdf

33. Orlović, A. (2008). Gospodarski kriminalitet u Kaznenom zakonu - modus operandi (ekonomski aspekt). *Policija i sigurnost*, 19(1), 1-25.

34. Preradović, L. (2022). *Koruptivna kaznena djela u hrvatskom zakonodavstvu i praksi - osvrt na predmet Fimi Media*. Diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet.
35. Repišti, S. (2017). Profiliranje kriminalaca iz grupe "bijelih ovratnika". *Kriminalistička teorija i praksa*, 4(1), 65-79.
36. Reurink, A. (2016). From elite lawbreaking to financial crime: The evolution of the concept of white-collar crime. Preuzeto 20.7.2023. s internetske stranice: https://www.researchgate.net/publication/308305351_From_Elite_Lawbreaking_to_Financial_Crime_The_Evolution_of_the_Concept_of_White-Collar_Crime#fullTextFileContent
37. Ritchie, D.A. (1998). Investigating the Watergate Scandal. *Oxford University Press*, 12(4), 49-53.
38. Singer, M., Kovčo Vukadin, I. i Cajner Mraović, I. (2002). *Kriminologija – treće, izmijenjeno i dopunjeno izdanje*. Zagreb: Nakladni zavod Globus.
39. Stanković, N. (2017). *Kriminologija*. Brčko: Evropski univerzitet Brčko distrikt.
40. Sutherland, E.H. (1940). White-collar criminality. *American Sociological Review*, 5(1), 1-12.

Popis tablica

Tablica 4.1. Prikaz sankcija izrečenih za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti u 2022. godini

Popis grafikona

Grafikon 3.1. Prikaz udjela prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala u ukupnom kriminalu u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2015. do 2022. godine

Grafikon 3.2. Prikaz prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2015. do 2022.

Grafikon 3.3. Prikaz prijavljenih kaznenih djela gospodarskog kriminala prema policijskim upravama u Republici Hrvatskoj u 2022. godini

Grafikon 3.4. Prikaz najučestalijih kaznenih djela gospodarskog kriminala u 2022. godini

Grafikon 4.1. Prikaz prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti u razdoblju od 2015. do 2022. godine u Republici Hrvatskoj

Grafikon 4.2. Prikaz prijavljenih, optuženih i osuđenih osoba za kazneno djelo zlouporabe položaja i ovlasti kojim je pribavljena znatna imovinska korist ili prouzročena znatna šteta u razdoblju od 2015. do 2022. godine u Republici Hrvatskoj

Grafikon 4.3. Prikaz broja prijavljenih kaznenih djela zlouporabe položaja i ovlasti od strane žena u razdoblju od 2015. godine do 2022. godine u Republici Hrvatskoj

Grafikon 4.4. Prikaz broja počinjenih kaznenih djela zlouporabe položaja i ovlasti (st.2.) od strane žena u razdoblju od 2015. godine do 2022. godine u Republici Hrvatskoj